

Telif Tarihi Tartışmalarına Ek:
AHMED-İ RIDVÂN'IN *İSKENDERNÂME*'Sİ
NE ZAMAN YAZILDI?

İsmail AVCI

ÖZET

Geçmişe dönük edebî araştırmalarda, özellikle metin çalışmalarında sıkça karşılaşılan sorunlardan biri eserlerin ne zaman telif edildiği konusudur. Elde bulunan eserlerin bir kısmının telif yılı belli değildir. Buna mukabil bir kısmının da yazıldığı yıl ya eserin bizzat kendisinden ya da başka kaynaklardan öğrenilebilmektedir. Ancak bazı durumlarda bu bilgiler de tutarsız ve yanıltıcı olabilmektedir. Bu çalışmada, araştırmacıların karşılaştıkları söz konusu soruna bir örnek olarak Ahmed-i Ridvân'ın İskendernâme adlı eserinin telif yılı üzerinde durulacaktır. İskendernâme'nin ne zaman yazıldığı konusu tartışılırken öncelikle eserle ilgili daha evvel yapılmış çalışmalarda telif yılına dair verilen bilgiler değerlendirilecektir. Ardından gerek tarihî olaylar gerekse müellifin eserinde bizzat zikrettiği tarihler dikkate alınarak bir sonuca ulaşılabilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Ahmed-i Ridvân, İskendernâme, eser, müellif, telif yılı.

Giriş

Türk edebiyatının klasik dönemi, yüzlerce müellifin yettiği ve binlerce manzum, mensur eserin verildiği edebiyat açısından oldukça zengin bir dönemdir. Bu zenginliğe paralel olarak gerek müelliflerle gerekse eserlerle ilgili bazı problemler de söz konusudur. Bu problemlerden biri, eserin kaybolmuş olması veya ele geçmemesidir. Örneğin konumuzla ilgili olması bakımından bugünkü bilgilerimize göre Türk edebiyatında yazılan dokuz *İskendernâme*'den ikisi kaynaklarda anılmasına rağmen elde değildir. Elbette aradan geçen yüzyılların bunda büyük payı vardır ve geriye doğru gidil-

* Arş. Gör., Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü.
ismailavci@balikesir.edu.tr

dikçe kaybolan eser miktarı ve bilgi yetersizliği artmaktadır. Eğer eser elde yoksa bu durumda yapılabilecek çok da fazla bir şey yoktur. Problemin çoğunluğu elde olan eserlerle ilgili bilgilerin olmaması, yetersizliği ya da müellifle ilgili sıkıntılardır. Bazen eser eldedir, müellifin kim olduğu tespit edilemez ve eser "müellifi meçhul" eserler arasındaki yerini alır. Sadece 14. asırda Anadolu'da yazılmış mesnevileri esas alarak bir örnek vermek gerekirse bu dönemde yazılmış 79 mesneviden yalnızca 40'ının, yani neredeyse yarısının müellifi bellidir.¹ Bazen müellifin adı veya mahlasının bilinmesi de araştırmacı için yeterli olmaz. Kaynaklarda bu ada/mahlasa rastlanmadığı, rastlansa bile ya hiç bilgi verilmediği ya da verilen bilginin yeterli olmadığı, şahsın telif ettiği eser ya da eserlerin anılmadığı durumlar da vardır. Bunun sonucunda kaynaklarda aynı adı/mahlası taşıyan birden fazla müellif söz konusu olduğunda, eldeki eserde küçük de olsa bir bilgi, ipucu yoksa eserin bu müelliflerden hangisine ait olduğunu tespit etmek neredeyse imkânsız hâle gelir ve verilecek hüküm tahminden öteye geçemez. Diğer taraftan müellifi hemen her yönüyle bilinen ve elde bulunan eserler için de bugün bazı hususları anlamakta ve izah etmekte sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlardan biri eserlerin telif yılına dairdir. Yukarıda bahsi geçen, 14. asırda Anadolu'da kaleme alınmış 79 mesneviden sadece 21'inin telif yılı bilinmektedir.² Bir eserin telif yılının tespiti; ait olduğu yüzyılın bilinmesi, müellifinin kim olduğunun belirlenmesi, müellifin hayatıyla ilgili herhangi bir konunun aydınlatılması, eserin kime sunulduğunun açıklığa kavuşturulması, varsa müellifin diğer eserlerinin yazılış sırasının ortaya çıkarılması, başka müelliflerin eserleriyle karışma ihtimalinin ortadan kaldırılması vs. konularda araştırmacıya yardımcı olacaktır. Bazı eserlerin telif yılı belli değilken bazılarının ne zaman telif edildiği ya eserin bizzat kendisinden ya da kaynakların verdiği bilgilerden hareketle tespit edilebilmektedir. Fakat böyle olduğu durumlarda bile eserlerin telif yılıyla ilgili verilen bilgilerin, bazı tutarsızlıkların zihin karıştırdığı bir vakıdır. Bu yazıda Ahmed-i Rıdvân'ın (öl. 1528-1539 arası) *İskendernâme*'siyle ilgili böyle bir sorun tartışılarak bazı ipuçlarından hareketle bir sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır.

¹ Ahmet Atillâ Şentürk, *XVI. Asra Kadar Anadolu Sahası Mesnevilerinde Edebî Tasvirler*, İstanbul 2002, s. 6-8.

² Ahmet Atillâ Şentürk, *a.g.e.*, s. 5-6.

1. *İskendernâme*'nin Telif Yılına Dair Önceki Bilgiler

"Tütünsüz" veya "Bîduhân" sanıyla anılan, 15. yüzyılın ikinci yarısıyla 16. yüzyılın ilk yarısında yaşayan Ahmed-i Rıdvân'ın bir *Dîvân*'ı ve *İskendernâme*, *Leylâ vü Mecnûn*, *Hüsrev ü Şîrîn*, *Rıdvâniyye*, *Mahzenü'l-esrâr* ve *Heft-peyker* olmak üzere altı mesnevisi vardır.³ Ahmed-i Rıdvân, Türk edebiyatında Ahmedî (öl. 1412-13), Hamzavî (öl. ?), Ali Şîr Nevâyî (öl. 1501), Behiştî Sinan (öl. 1511, 1520?), Ebû Hasan Turtusî (öl. ?), Karamanlı Figânî (öl. ?), Lâmi'î Çelebi (öl. 1532) ve adı meçhul bir müellif ile birlikte Makedonyalı Büyük İskender'in efsanevi hayatından, savaşlarından ve aşklarından bahseden *İskendernâme* türünde eser veren dokuz müelliften biridir. Aruzun fâilâtün fâilâtün fâilün vezniyle yazılan eserin beyit sayısı 8304'tür. Büyük oranda Ahmedî'nin *İskendernâme*'sine nazire olarak kaleme alınan ve elde biri Ahmed-i Rıdvân diğeri Hayâtî (öl. ?) adına kayıtlı iki nüshası bulunan bu eserle ilgili şimdiye kadar bazı çalışmalar yapılmıştır. Doğal olarak bu çalışmalarda eserin ne zaman yazıldığı konusuna da değinilmiştir. *İskendernâme*'yle ilgili ilk çalışma Agâh Sırrı Levend'e aittir. Levend, Aralık 1951'de *Türk Dili*'nde yayımladığı "Bilinmeyen Eski Eserlerimizden: Ahmed Rıdvân'ın *İskender-nâmesi*" başlıklı yazısında eserin yazılış yılına dair şu bilgileri vermektedir:

"Eserin sonundaki 'Târîh-i İskender-nâme' kısmında ise:

Düştü târîhî bu mışrâ' kıl şümâr
Kâla benden sonra 'âlî yâdigâr

beyitlerindeki son mısra ile eseri yazdığı tarihi 904 olarak vermiş oluyor. Hâlbuki Moton ve Koron'un fethi tarihi 906'dır. Tarih herhalde eksik düşürülmüştür. Eserin yazıldığı tarih, aşağıda açıklanacağı gibi, ancak 906 olabilir. Eserin bir yerinde (vr. 90a) ayrıca bir tarih daha görülmektedir:

Nâme-i hürşîdi ahter yazmışam
Lâcerem târîhin aḫzer düşmüşem

İkinci mısradaki 'aḫzer' kelimesiyle verilen tarih 909'dur ki, bu tarihin neye delâlet ettiği, 'nâme-i hürşîd' ile neyin kaste-

³ Ahmed-i Rıdvân'ın bu eserlerinden *Hüsrev ü Şîrîn* ve *Heft-peyker* üzerinde doktora, *Rıdvâniyye* üzerinde yüksek lisans tezi yapılmıştır. *Dîvân*'ı ise Halil Çeltik tarafından yayımlanmıştır. *İskendernâme*'si Prof. Dr. Ömür Ceylan'ın danışmanlığında tarafımızdan doktora tezi olarak hazırlanmaktadır.

dildiği anlaşılmıyor. 'Nâme-i hûrşîd' ile belki *İskender-nâme* murad edilmiştir; fakat bu tarih, herhalde eserin yazıldığı tarih olamaz." (...) "Berlin kataloğundaki kayda göre, şair 907'de meydana getirdiği *Husrev ü Şîrîn*'in mukaddimesinde, daha önce *İskender-nâme* ile *Leylâ ve Mecnûn* adlı iki mesnevî yazdığını bildirmektedir. (...) *Husrev ü Şîrîn* 907'de yazılmış olduğuna göre, *İskender-nâme*'nin 906'da, *Leylâ ve Mecnûn*'un ise bu tarihten daha evvel yazılmış bulunacağı açıkça anlaşılır."⁴

Levend'in bu yazıdan kısa bir süre sonra Ocak 1952'de yine *Türk Dili*'nde yayımladığı "Bilinmeyen Eski Eserlerimizden: Hayâtî'nin *İskender-nâme*'si" adlı makalesinde de bu konuya kısaca değinilmiştir. İlk bakışta iki ayrı eser gibi görünen, ancak Ahmed-i Rıdvân'ın eserinin, mahlaslar ve baştaki 200 beyitlik kısım hariç, aynısı olan⁵ bu nüshadaki yazım tarihiyle ilgili konumuzu ilgilendiren kısım şöyledir:

"Ahmed Rıdvân'ın, eserinde (vr. 90b) 'ahzer' kelimesiyle 909 tarihini düşürdüğü şu beyit de yoktur:

Nâme-i hûrşîdi ahzer yazmışam
Lâ-cerem târihin ahter düşmüşem

Hayâtî'nin *İskender-nâme*'sinin sonunda birkaç yaprak eksik olduğu için, Rıdvân'ın *İskender-nâme*'sini tamamladığı tarihi gösteren beytin Hayâtî'de olup olmadığını kestirmek mümkün değildir. Osmanlı tarihi kısmında, Ahmed Rıdvân'ın Moton cengini tasvir ederken, kaleye bayrağı kendinin çektiğini, kıskançların şerrine uğrayarak padişahın lûtfundan mahrum kaldığını tespit eden beyitler de Hayâtî'de yoktur."⁶

⁴ Agâh Sırrı Levend, "Bilinmeyen Eski Eserlerimizden: Ahmed Rıdvân'ın *İskender-nâmesi*", *Türk Dili*, I (3), Aralık 1951, s. 146-7.

⁵ Agâh Sırrı Levend ve İsmail Ünver yaptıkları çalışmalar neticesinde Ahmed-i Rıdvân ve Hayâtî mahlasını taşıyan nüshalar arasında bazı bölümler ve mahlaslar haricinde farkın olmadığını tespit etmişler ve bu şairler arasında bir intihal durumunun söz konusu olup olmadığını tartışmışlardır. Levend mesnevilerin kime ait olduğu konusunda intihal ihtimalinden bahsetmekle birlikte daha temkinli bir tavır takınmıştır (Bu konuda Levend'in yukarıda anılan Ahmed-i Rıdvân ve Hayâtî'yle ilgili çalışmalarına bakılabilir.). Ünver ise Ahmed-i Rıdvân ve eserleri hakkında yaptığı çalışmalar neticesinde mesnevinin Ahmed-i Rıdvân'a ait olduğunu kesin olarak tespit etmiştir (Bu konuda bk. İsmail Ünver, "Ahmed-i Rıdvân", *TTK-Belleten*, L (196), 1986, s. 84-97).

⁶ Agâh Sırrı Levend, "Bilinmeyen Eski Eserlerimizden: Hayâtî'nin *İskender-nâmesi*", *Türk Dili*, I (4), Ocak 1952, s. 200.

Levend'in aynı yıl yayımladığı ve konuya bir cümleyle değindiği bir başka yazısı "Bilinmeyen Eski Eserlerimizden Ahmed Rıdvân'ın *Leylâ vü Mecnûn'u*" başlıklı yazısıdır.⁷ Buradaki bilgi Ahmed-i Rıdvân'ın *İskender-nâme*'siyle ilgili verilen bilginin tekrarı durumundadır ve mesnevilerin yazım sırasıyla ilgilidir: "Bütün bunlar, Ahmed Rıdvân'ın *İskender-nâme*'sinden bahsederken kaydettiğimiz gibi, *Leylâ ve Mecnûn* mesnevisinin, Ahmed Rıdvân'ın ilk eseri olduğuna ait hükmümüzü kuvvetlendirmektedir."⁸

Agâh Sırrı Levend'in Ahmed-i Rıdvân'ın mesnevileriyle ilgili üzerinde duracağımız son yazısı *Hüsrev ü Şîrîn*'le ilgili olandır.⁹ Bu yazıda Levend, sıralama açısından önemli olan *Hüsrev ü Şîrîn*'in yazıldığı yılla ilgili, "Eserin yazıldığı tarih: H. 907=M. 1501, beyit sayısı: 6308."¹⁰ bilgisini verir.

Agâh Sırrı Levend'in bu ilk yazılarından sonra, İsmail Ünver'e ait üç önemli çalışmadan söz etmek istiyoruz. Ünver'in biri doktora diğeri doçentlik çalışması olan iki eseriyle, Ahmed-i Rıdvân'ı hayatı ve eserleriyle tanıttığı makalesi, üzerinde durduğumuz konuyla ilgili bize yol gösterebilecek geniş bilgiler içermektedir. 1975 yılında doktora tezi olarak hazırlanan *Türk Edebiyatında Manzum İskender-nâmeler* adlı çalışma¹¹ ile 1982 yılında hazırlanan *Ahmed-i Rıdvân Hayatı, Eserleri ve Edebî Şahsiyeti* adlı doçentlik çalışmasında¹² verilen bilgilerin 1986 yılında *TTK-Belleten*'de yayımlanan "Ahmed-i Rıdvân" başlıklı makalede¹³ tekâmül ettirilerek bir bütün hâlinde verildiği görülür. Bu sebeple biz de Ahmed-i Rıdvân'ın *İskender-nâme*'sinin yazılış tarihiyle ilgili bilgileri buradan alıyoruz. Ünver'in yazısında bu konuda şu bilgiler vardır:

⁷ Agâh Sırrı Levend, "Bilinmeyen Eski Eserlerimizden Ahmed Rıdvân'ın *Leylâ vü Mecnûn'u*", *Türk Dili*, I (7), Nisan 1952.

⁸ Agâh Sırrı Levend, a.g.m., s. 393-4.

⁹ Agâh Sırrı Levend, "Ahmet Rıdvân'ın *Hüsrev ü Şîrîn'i*", *TDAY-Belleten*, 1966.

¹⁰ Agâh Sırrı Levend, a.g.m., s. 216.

¹¹ İsmail Ünver, *Türk Edebiyatında Manzum İskender-nâmeler*, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1975.

¹² İsmail Ünver, *Ahmed-i Rıdvân Hayatı, Eserleri ve Edebî Şahsiyeti*, Ankara Üniversitesi DTCF Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Ankara 1982.

¹³ İsmail Ünver, "Ahmed-i Rıdvân", *TTK-Belleten*, L (196), 1986, s. 73-185.

"Ahmed-i Rıdvân'ın ilk mesnevisi *İskender-nâme*'dir. Bunu şairin *Husrev ü Şîrîn* mesnevisinin başındaki ifadesinden anlıyoruz. Ayrıca şair, eserinin sonunda 'Târîh-i İskender-nâme' başlığı altında:

Düşdi târîhi bu mışra' kıl şumâr
Kala benden sonra 'âlî yâdigâr

beytiyle bitiş tarihini bildirmektedir. İkinci mısraın hesabıyla çıkan tarih H. 904 yılıdır. Şair:

Âhıriyidi cumâzînüñ tamâm
Hayr ile buldı bu nazmum ihtimâm

beytiyle de bitirdiği ayı bildiriyor. H. 904 yılının bu ayı M. 1499 yılına rastlar. *İskender-nâme*'de bir tarih beyti daha vardır. Bu tarih, İskender'le Sîstân hükümdarı Zeresb'in kızı Gülşâh arasındaki aşkın anlatıldığı bölümün sonundadır.

Nâme-i hurşîdi ahter yazmışam
Lâ-cerem târîhin ahter dimişem

beytindeki 'ahter' kelimesinin hesabı H. 909/M. 1503-4 yılını karşılar. Eserdeki 'Osmanlı Tarihi' bölümünde, H. 904'ten sonraki tarihî bir olay da yer almaktadır. Daha önce de bildirdiğimiz gibi, Moton'un alınışı H. 906/M. 1500-1 yıllarına rastlar. Rıdvân *İskender-nâme*'de üç yerde Moton'un alınışından söz etmiş ve kaleye sancak diktiğini bildirmiştir. A. S. Levend, *İskender-nâme*'nin Osmanlı tarihi bölümünde adı geçen Moton adasının H. 906'da alındığını bildirerek eserin sonundaki H. 904 tarihinin eksik düşürüldüğünü öne sürmüştür. Bu yanlış bir düşünce değildir. Ancak biz, Rıdvân'ın Osmanlı tarihini veya bu bölümdeki son olayları esere sonradan eklediğini sanıyoruz. Aynı şekilde, İskender'le Gülşâh'ın aşklarını anlatan bölümün veya bu bölümdeki tarih beytinin de esere sonradan katıldığı söylenebilir. Çünkü şair, H. 907/M. 1502'de bitirdiği *Husrev ü Şîrîn* mesnevisinin başında önce *İskender-nâme* sonra da *Leylâ vü Mecnûn* yazdığını bildirmektedir ki, buna göre *İskender-nâme* sonunda bulunan H. 904/M. 1499 tarihini doğru olarak kabul etmek yerinde olur. Mesnevîde bu tarihten sonraki olayları anlatan beyitler esere sonradan eklenmiştir. Rıdvân'dan önce *İskender-nâme* yazan

Ahmedî'nin de sonraki yıllarda yaptığı eklemelerle eserini genişlettiğini biliyoruz."¹⁴

Ünver, İskendernâme'nin yazılış tarihiyle ilgili bu bilgileri verir. Diğer taraftan İskendernâme'yle birlikte diğer mesnevilerin, özellikle de Hüsrev ü Şîrîn ile Leylâ vü Mecnûn'un yazılış tarihleri de önemlidir. Ünver, Leylâ vü Mecnûn'un yazım tarihiyle ilgili olarak şöyle der:

"Eldeki yazmada, şairin bu mesneviyi hangi tarihte yazdığını bildiren beyit bulunmamaktadır. Levend, *Leylâ vü Mecnûn*'un Rıdvân'ın ilk eseri olduğunu bildirmişse de, sonradan *Husrev ü Şîrîn*'i tanıtırken bu hükmün yanlış olduğunu görmüş, fakat bu yanlışlığı düzeltmemiştir. Şair *Husrev ü Şîrîn*'e başlarken, daha önce *İskender-nâme* ve *Leylâ vü Mecnûn* yazdığını bildirmiştir. *İskender-nâme*'nin yazılış H. 904/M. 1499, *Husrev ü Şîrîn*'inki ise H. 907/M. 1502 olduğuna göre, *Leylâ vü Mecnûn*'un yazılış tarihi 1499-1502 yılları arasındır."¹⁵

Ünver, Hüsrev ü Şîrîn'in yazılış tarihi hakkında ise şu bilgiyi vermektedir:

"Rıdvân, eserini bitirdiği tarihi:

Tamâm oldu çü sözüm faşl-ı gülde

Bu mışra' düşdi târîhi gönülde

beytiyle veriyor. İkinci mısraın hesaplanmasıyla elde edilen H. 907 tarihinin baharı (fasl-ı gül) M. 1502 yılını karşılamaktadır."¹⁶

Bizim üzerinde durduğumuz konuyla doğrudan ilgisi olmadığından Ünver'in Ahmed-i Rıdvân'a ait diğer mesnevilerin yazılış yıllarına dair verdiği bilgilerin tamamını aktarmamıza gerek yoktur. Sadece bu eserlerden *Rıdvâniyye*'nin 914/1508-9, *Mahzenü'l-esrâr*'ın 911-918/1505-1512 yılları arasında kalan yedi yıllık dönemde ve *Heft-peyker*'in de 917-918/1511-1512 yıllarında yazıldığını Ünver'in tespit ettiğini söylemekle yetiniyoruz.¹⁷

İskendernâme'nin yazılış yılına dair bilgileri değerlendirme noktasında söz etmemiz gereken çalışmalardan biri de Orhan Kemal Tavukçu'ya aittir.

¹⁴ İsmail Ünver, a.g.m., s. 100-1.

¹⁵ İsmail Ünver, a.g.m., s. 104.

¹⁶ İsmail Ünver, a.g.m., s. 108.

¹⁷ İsmail Ünver, a.g.m., s. 112-122.

Tavukçu'nun bu çalışması, müellifin *Hüsrev ü Şîrîn* mesnevisi üzerinde 2000 yılında hazırladığı doktora tezidir. Araştırmacı burada *İskendernâme*'nin, müellifin ilk eseri olduğunu ifade ettikten sonra herhangi bir tartışmaya girmeden yazılış tarihini Cemaziyelâhîr 904/Ocak 1499 olarak vermiştir. Ayrıca eserlerin yazılış yıllarını da *İskendernâme* 1499, *Leylâ vü Mecnûn* 1499-1502 arası ve *Hüsrev ü Şîrîn* 1502 olarak belirlemiştir.¹⁸

Üzerinde duracağımız son çalışma ise müellifin *Rıdvâniyye* adlı eseri üzerinde 2006 yılında Nebi Yılmaz tarafından hazırlanan yüksek lisans tezidir. Hazırlanan bu tez 2007 yılında kitap olarak da basılmıştır.¹⁹ Burada müellifin hayatı ve eserleriyle ilgili verilen bilgiler Ünver'in yukarıda andığımız doçentlik çalışmasından alınmıştır.²⁰ Böylelikle bu çalışmada *İskendernâme*'nin yazılış yılıyla ilgili yeni bir değerlendirmenin olmadığı anlaşılmaktadır.

Yukarıda verilen bilgilere göre şairin üzerinde durduğumuz mesnevisinin yazılış yıllarına dair şöyle bir sonuç çıkmaktadır:

1. Ağâh Sırrı Levend'e göre *İskendernâme*'nin yazılış yılı, her ne kadar eserdeki tarih beytinde hicri 904 olarak verilmişse de Moton ve Koron'un alınmasıyla ilgili tarihler düşünüldüğünde 906 olmalıdır. Levend tarihin eksik düşürüldüğü kanısındadır. Ayrıca şair *Hüsrev ü Şîrîn*'de, daha önce *İskendernâme* ve *Leylâ vü Mecnûn* yazdığını ifade etmiştir. *Hüsrev ü Şîrîn* 907'de yazıldığına göre *İskendernâme* ondan önce olmalıdır.

2. Levend, eserde bulunan diğer tarih beytindeki 909 yılının neyi ifade ettiğinin anlaşılamadığını belirtir. Bu tarih beyitleri ile Moton'da kaleye bayrak dikme konusunun işlendiği kısım Hayâtî nüshasında yoktur.

3. Levend, mesnevilerin yazılış sırasını *Leylâ vü Mecnûn*, *İskendernâme* (hicri 906) ve *Hüsrev ü Şîrîn* (hicri 907) olarak tespit etmiştir.

¹⁸ Orhan Kemal Tavukçu, *Ahmed-i Rıdvân Hüsrev ü Şîrîn (İnceleme-Metin)*, Atatürk Üniversitesi, Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2000, s. 83-5.

¹⁹ Nebi Yılmaz, *Ahmed-i Rıdvân Rıdvâniyye (Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2007.

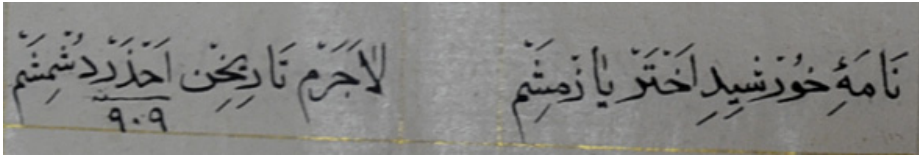
²⁰ Nebi Yılmaz, *Ahmed-i Rıdvân ve Rıdvâniyyesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006, s. 6 (dipnot 1).

4. İsmail Ünver, Agâh Sırrı Levend'in *İskendernâme*'nin yazılış yılı hakkındaki tespitiyle ilgili, "Bu yanlış bir düşünce değildir." dedikten sonra kendi düşüncesini söyler. Ona göre *Hüsrev ü Şîrîn*'de şairin, daha önce *İskendernâme* ve *Leylâ vü Mecnûn* yazdığını söylemesi dikkate alınır, eserin yazılış yılını 904 olarak kabul etmek yerinde olur. Ünver, eserin Osmanlı tarihinden bahseden kısmıyla (Moton'un 906'da fethi) İskender ve Gülşâh'ın aşklarının anlatıldığı bölümün (909 yılını veren tarih beyti) esere sonradan eklendiği kanaatindedir. Bu hususta Ünver, Ahmedî'nin *İskendernâme*'sine sonradan yaptığı eklemeleri ve eserini genişletmesini örnek verir, Ahmed-i Rıdvân'ın da onun izinde olduğunu iddia eder.

5. İsmail Ünver, eserlerin yazılış sırasını *Hüsrev ü Şîrîn*'deki sırayı da dikkate alarak *İskendernâme* (904), *Leylâ vü Mecnûn* (904-907 arası) ve *Hüsrev ü Şîrîn* (907) olarak tespit etmiştir.

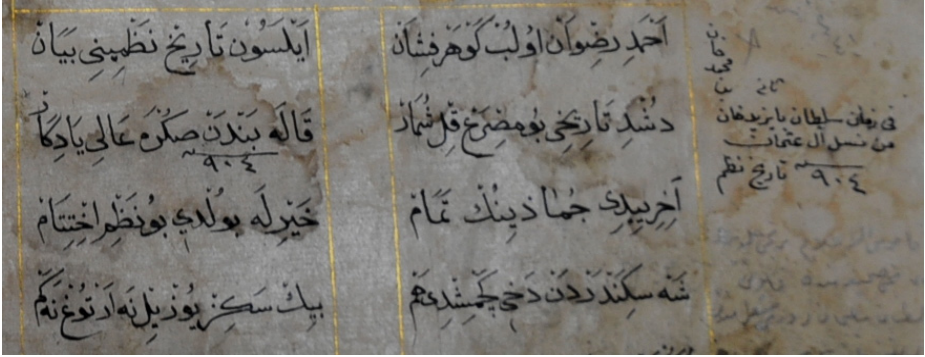
2. *İskendernâme*'deki İki Tarih Beyti

İskendernâme ne zaman yazıldı? sorusuna cevap verebilmek için eserdeki tarih beyitlerine dönüp bir kez daha bakmak gerekir. Biri Ahmed-i Rıdvân, diğeri Hayâtî adına kayıtlı iki nüshası bulunan eserin Hayâtî nüshasında, söz konusu beyitlerden ilki yazılmamış, atlanmıştır. Varakların kopması nedeniyle ikinci tarih beytinin olması gereken kısım da yine Hayâtî nüshasında yoktur. Rıdvân nüshasındaki bu beyitlerden ilki, İskender'le Sîstân hükümdarı Zeresb'in kızı Gülşâh arasındaki aşkın anlatıldığı bölümün sonunda²¹ yer almaktadır:

²¹ Ahmed-i Rıdvân, *İskendernâme*, DTCF Kütüphanesi M. Con B. 20, vr. 90^a.

Diğer tarih beyti ise "Tarih-i İskendernâme" bölümündedir:²²

Ahmed-i Rıdvân nüshası harekeli bir nüshadır. Hayâtî nüshasında ise hareke yoktur. Ahmed-i Rıdvân nüshası Hayâtî nüshasına göre daha okunaklı olmakla birlikte hem hareke hem de imla açısından çok güvenilir değildir. Nüshada bazı kelimelerin yanlış yazıldığı veya yanlış harekelendiği, yazımı birbirine benzeyen kelimelerden yanlış olanın alındığı, terkip olması gereken yerlerde terkip yapılmayarak atıf vav'ı konulduğu/ötre (ؤ) kullanıldığı veya atıf vav'ının olması gereken yerlerde terkip yapıldığı, belirtme hâli eki için bazen "ye" (ی) bazen de esre (ِ)'nin tercih edilmesiyle ikili bir yapının ortaya çıktığı sıkça görülür. Bu türden yazımların okuyucuyu bazı yerlerde yanıltma ihtimalinin olduğunu gözden uzak tutmamak gerekir. Bizim üzerinde duracağımız tarih beyitleri için özellikle dikkat edeceğimiz üç husus vardır: İlki kelimelerin yanlış yazılmış olma ihtimali, ikincisi nüshanın belirtme hâli-terkip-atıf vav'ı kullanımıyla ilgili imla özellikleri, üçüncüsü ise bazen ünlü kullanılarak bazen de kullanılmadan yazılabilen Türkçe kelimelerin imlasıdır. Bu hususlar ile anlam ve bağlama dikkat ederek beyitleri tekrar okumamız *İskendernâme*'nin yazılış yılıyla ilgili karışıklığı çözme noktasında bize yardımcı olabilecek ipuçları verebilir. Ancak önce yukarıda çalışmalarından bahsettiğimiz araştırmacıların bu beyitleri nasıl okuduğuna bakalım.

Agâh Sırrı Levend *İskendernâme*'nin Ahmed-i Rıdvân nüshasını tanırtırken bu beyitleri şöyle okumuştur:

²² Ahmed-i Rıdvân, *a.g.e.*, vr. 387^b.

"Düştü târîhî bu mışrâ' kıl şümâr
 Kâla benden sonra 'âlî yâdigâr

Nâme-i hürşîdi ahter yazmışam
 Lâcerem târîhin ahter düşmüşem"²³

Hayâtî nüshasını tanıtırken ise beyitlerin bu nüshada yer almadığını ifade ederek Rıdvân nüshasından sadece aşağıdaki beyti aktarmıştır:

"Nâme-i hürşîdi ahter yazmışam
 Lâ-cerem târîhin ahter düşmüşem"²⁴

Levend dalgınlıkla olsa gerek tarih kelimesi olan "ahzer"le "ahter" kelimelerinin yerlerini değiştirmiştir. Ancak tarihi hesaplarken "ahter"i değil, "ahzer"i esas alarak yılı 909 olarak doğru vermiştir.

İsmail Ünver'in *Türk Edebiyatında Manzum İskender-nâmeler* adlı çalışmasında ise beyitler şöyledir:

"Düşdi târîhi bu mışra' kıl şümâr
 Kâla benden sonra 'âlî yâdigâr
 Nâme-i hürşîdi ahter yazmışam
 Lâ-cerem târîhin ahter düşmüşem"²⁵

Ahmed-i Rıdvân'ın hayatını ve eserlerini ele aldığı doçentlik çalışmasında ise beyitler şöyle yer almıştır:

"Düşdi târîhi bu mışra' kıl şümâr
 Kâla benden sonra 'âlî yâdigâr
 Âhıriyidi cumâzî'nün tamâm
 Hayr ile buldı bu nazmum ihtitâm
 Nâme-i hürşîdi ahter yazmışam
 Lâcerem târîhin ahter dimişem"²⁶

²³ Agâh Sırrı Levend, "Bilinmeyen Eski Eserlerimizden: Ahmed Rıdvân'ın *İskender-nâmesi*", s. 146.

²⁴ Agâh Sırrı Levend, "Bilinmeyen Eski Eserlerimizden: Hayâtî'nin *İskender-nâmesi*", s. 200.

²⁵ İsmail Ünver, *Türk Edebiyatında Manzum İskender-nâmeler*, s. 328.

²⁶ İsmail Ünver, *Ahmed-i Rıdvân Hayatı, Eserleri ve Edebî Şahsiyeti*, s. 57-8.

Aynı konudaki makalesinde de beyitler yukarıdaki şekildedir. Ünver'in de dalgınlığına gelmiş olmalı ki "ahter" olması gereken kelime "ağter" yazılmış, nüshada "düşmüşem" şeklinde olan kelime "dimişem", "nażmı" şeklinde yer alan kelime ise "nażmum" olarak kaydedilmiştir. Ancak bunlar eserdeki tarihe etki etmediğinden önemsiz dalgınlıklar olarak görünmektedir.

Orhan Kemal Tavukçu'nun doktora çalışmasında beyitler şöyledir:

"Düşdi tarihi bu mısra' kıl şumâr
 Kala benden şoñra âli yâdigâr
 Âhırı-y-idi cumâzinüñ tamâm
 Hayr ile buldı bu nażmum ihtitâm"²⁷

Yukarıda değindiğimiz şekilde Tavukçu'nun eserinde de yine dalgınlıkla "nażmı" kelimesi "nażmum" şeklinde yer almıştır.

3. Kelimelerin İzinde: "ağzer" ve "şoñra"

Acaba *İskendernâme*'nin yazılış yılı Levend'in dediği gibi 906 mıdır, yoksa Ünver ve Tavukçu'nun iddia ettiği gibi 904 müdür? Ayrıca eserdeki başka bir tarih beytindeki 909 yılı neyi karşılamaktadır? Öncelikle şairin *Hüsrev ü Şîrîn*'in başında o zamana kadar yazdığı eserleriyle ilgili verdiği bilgiye bakmak gerekir. Şair bunları şöyle sıralıyor:

"Didüm evvel Sikender-nâmesini
 Tamâm itdüm anuñ hengâmesini
 İkinci Leylî vü Mecnûn makâlin
 Beyân itdüm ser-â-ser hâl ü kâlin
 Bu def'a Hüsrev ü Şîrîn diyeyin
 Ne deñlü telh isem şîrîn diyeyin"²⁸

Görüldüğü üzere Ahmed-i Rıdvân önce *İskendernâme*'yi, ikinci olarak *Leylâ vü Mecnûn*'u yazmıştır. Üçüncü olarak ise *Hüsrev ü Şîrîn*'i yazmaya başlamıştır. Eserlerin yazılış yıllarının bu sıralamaya uygun olması gerekir. Ağâh Sırrı Levend, *Leylâ vü Mecnûn*'u ilk sıraya yerleştirmiştir. İsmail Ün-

²⁷ Orhan Kemal Tavukçu, *a.g.e.*, s. 83.

²⁸ Orhan Kemal Tavukçu, *a.g.e.*, s. 230.

ver'in de belirttiği üzere aslında Levend, *Hüsrev ü Şîrîn*'de yukarıdaki üç beyti görmüş, hatta mesneviyi tanıttığı yazısına da almıştır. Ancak daha önce verdiği bu yanlış bilgiyi düzeltmemiştir.

Hüsrev ü Şîrîn'deki bu bilgidен sonra eserin yazım yılıyla ilgili dikkat edilecek bir diğer husus Ahmed-i Rıdvân'ın Moton ve Koron'un fethiyle ilgili verdiği bilgidir. Moton ve Koron'dan eserde üç yerde bahsedilir. İlki Ahmed-i Rıdvân'ın devrin padişahı Sultan Bayezid'i övdüğü "Der-Medh-i Sultân Bâyezîd Hullidet Hilâfetühü"²⁹ başlığıyla verilen bölümdür. Bu kısım Hayâtî nüshasında yoktur. İkincisi Moton adının bir beyitte sadece isim olarak geçtiği İskender'le Mağrip sultanı Kaydâfe'nin haberleşmelerinin anlatıldığı bölümdür.³⁰ Bu beyit de Hayâtî nüshasında yoktur. Üçüncü kısım ise Osmanlı tarihi kısmında "Gazâ-Kerden-i Sultân Bâyezîd Hân be-Kili ve Akkirman"³¹ başlığıyla verilen bölümdür. Müellif bu kısımlarda Moton ve Koron'un alınmasını, bizzat bu savaşa katılıp Moton kalesine bayrak dikmesini, kendisini çekemeyenler yüzünden bu hizmeti karşılığında padişahın bağışından pay alamadığını anlatır. Üç haftalık bir muhasaradan sonra Moton kalesinin fethi Muharrem 906'da gerçekleşmiş, kısa bir süre sonra da Koron alınmıştır.³² Ahmed-i Rıdvân bu savaşa bizzat katıldığına göre eserini Muharrem 906'dan sonra kaleme almış olmalıdır. Daha önce de zikredildiği gibi İsmail Ünver bu kısımların esere sonradan eklenmiş olabileceğini, bu sebeple eserde geçen 904 yılının doğru kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Böyle bir ihtimal olmakla birlikte, bizce eserin genel planı sonradan ekleme yapıldığına dair bir işaret vermemektedir. *İskendernâme*'nin genel yapısı içinde bu bölümlerin üç farklı yerde geçmesine ve bunların eser içindeki durumlarına bakıldığında, Moton ve Koron adlarıyla bu adlara bağlı olayların esere sonradan eklenmiş olmalarının çok düşük bir ihtimal olarak belirdiği görülür. Bu yapı şairin söz konusu olayları belli bir plan dâhilinde ve ara vermeden eserine yerleştirdiği intibakı uyandırır. Zira sonradan ekleme yapılsaydı şairin bu hadiseyi eserin en

²⁹ Ahmed-i Rıdvân, *a.g.e.*, vr. 13^b-14^b.

³⁰ Ahmed-i Rıdvân, *a.g.e.*, vr. 224^a.

³¹ Ahmed-i Rıdvân, *a.g.e.*, vr. 347^a-350^a ve Hayâtî nüshası (Atatürk Ü. Ktp. A. S. Levend Yz. 369/3) 140^{a/b}.

³² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 2006, II, s. 218-20.

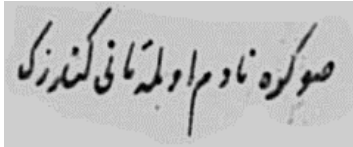
fazla Osmanlı tarihi bölümünde veya padişahı övdüğü kısımda anması beklenirdi. Hâlbuki şair anlatılan olayla hiç ilgisi olmadığı hâlde Kaydâfe'nin İskender'e öğüt niteliğindeki haberlerinden bahsederken de Moton adını anmıştır. Bütün bunlar, eserin yazıldığı tarihte Moton ve Koron'un alınmış olduğunu, şairin zihninde bu olayların zaten canlı olarak var olduğunu düşündürür. Bu konuda, Levend'in Moton ve Koron'un alınmasıyla ilişki kurarak yılı 906 olarak belirlemesine ve tarihin eksik düşürüldüğünü söylemesine kulak vermek gerekir.

Bu bilgilerden sonra Ahmed-i Rıdvân'ın *İskendernâme*'sindeki tarih beyitlerinin nasıl okunması ve hangi yılın doğru kabul edilmesi gerektiği konusuna geçebiliriz. Eserin yazıldığı tarihi veren beyitler şöyledir:

Düşdi târîhi bu mışra □ kıl şümâr
Qala benden şoñra 'âlî yâdgâr
Sene 904
Âhiri yidi cümâzîñiñ tamâm
Hayr ile buldı bu nazmı ihtitâm
Şeh Sikender'den dahî geçmişdi hem
Biñ sekiz yüz yıl ne artuğ [u] ne kem

Bu beyitlerin hemen yanına şöyle bir not düşülmüştür: "Fî zamân-ı Sulţân Bâyezîd (-i şânî) Hân bin Mehemmed Hân min nesl-i Âl-i 'Oşmân, sene 904 târîh-i nazm". Buna göre eserin yazılış tarihi hicri Cümazinin sonu 904'tür.

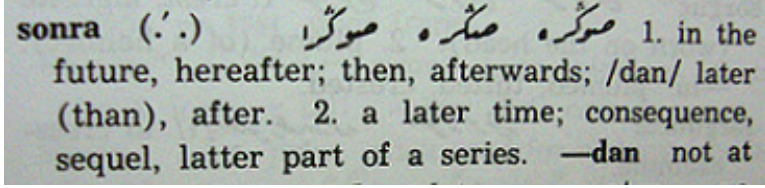
Biz Ahmed-i Rıdvân'ın düştüğü tarih beytindeki "Qala benden şoñra 'âlî yâdgâr" mısrasındaki "şoñra (صكره)" kelimesinin "vav (و)"lı ve "elif (ا)"lı olarak (صوكرا) yazılması hâlinde *İskendernâme*'nin yazılış yılına dair problemin ortadan kalkacağına inanıyoruz. Bilindiği üzere Türkçe olan bu kelime (صوكره) ve (صوكرا) şeklinde de yazılabilmektedir. Örneğin elimizdeki eserin Hayâtî nüshasında üç yerde³³ kelime (صوكره) şeklinde yazılmıştır:

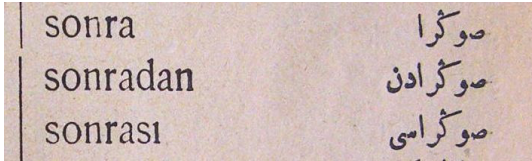
(vr. 86^b, b. 3).

³³ Ahmed-i Rıdvân, *a.g.e.*, vr. 86^b, 138^b, 139^b (Hayâtî nüshası).

Kelimenin yukarıdaki üç farklı şeklini bütün olarak Redhouse'un sözlüğünde "sonra" maddesinde³⁴ görüyoruz:

Yine (صوڪرا) şeklindeki bir başka örneğe 1928 yılı baskısı *İmlâ Lüğati*'nde³⁵ rastlıyoruz:

Bu örnekler kelimenin farklı şekillerde yazılabildiğini, (صوڪرا) şeklinin de mevcut olduğunu göstermektedir. Üzerinde durduğumuz Ahmed-i Rıdvân nüshasında kelime hep aynı şekilde (صكره) olarak yazılmıştır, ancak şairin bu kelimeyi tarihin tam olarak düşürülebilmesi için söz konusu beyitte (صوڪرا) şeklinde yazdığını düşünmek mümkündür. Rıdvân'ın bu şekilde yazdığı kelime müstensih'in el alışkanlığı nedeniyle metindeki hâli almış olmalıdır.³⁶ Şu hâlde mısra ve ebced değeri şöyle olacaktır: قاله بدن = 906/1500.

Buna göre eser Cümazinin sonu 906, yani Kasım-Aralık 1500'de bitirilmiştir. Moton ve Koron'un Muharrem 906'da alındığı düşünülürse, şair bizzat katıldığı bu seferden yaklaşık beş altı ay sonra eserini tamamlamış olmalıdır. Bu durumda müellif miladi 1500 yılı sonunda *İskendernâme*'yi,

³⁴ Sir James Redhouse, *Türkçe/Osmanlıca-İngilizce Sözlük*, İstanbul 2000, s. 1027.

³⁵ *İmlâ Lüğati*, İstanbul 1928, s. 182.

³⁶ Burada değindiğimiz konuya benzer bir örnek de Fuzûlî'nin ölüm yılıyla ilgilidir. "Göçdi Fuzûlî" ya da "Geçdi Fuzûlî" şeklinde okunabilecek olan ve hicri 963 (miladi 1556) yılını veren (كجدى فضولى) ifadesindeki (كجدى) kelimesinin "vav"lı olarak (كوچدى) şeklinde yazıldığıнын zannedilmesi Fuzûlî'nin ölüm yılının 970 olarak kaydedilmesine neden olmuştur. Ancak Ahdî, *Gülşen-i Şuarâ*'da yılı 963 olarak doğru vermiştir (Halûk İpekten, *Fuzûlî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, Ankara 1991, s. 22; Abdülkadir Karahan, *Fuzûlî Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, Ankara 1995, s. 109-10.).

1502 baharında *Hüsrev ü Şîrîn*'i bitirmiş, bu iki eser arasında kalan zamanda ise *Leylâ vü Mecnûn*'u yazmıştır.

Eserde geçen bir diğer tarih beyti ise hicri 909 yılını veren şu beyittir:

Nâme-i hürşîd [ü] ahter yazmışam
Lâ-cerem târîhîn ahzer düşmüşem

Daha önce müstensihin atıf vav'ı, belirtme hâli, terkipler ve hareke konusunda çok da tutarlı, güvenilir olmadığını söylemiştik. Bu sebeple metnin ilk mısrasındaki "Nâme-i hürşîd" ifadesini "Nâme-i hürşîd [ü]" şeklinde okumamız beyte vereceğimiz anlam açısından önemlidir. "Nâme-i hürşîd" (hurşîdnâme) ve "(nâme-i) ahter" (ahternâme/yıldıznâme)³⁷, fal konusunda yazılmış eserlerle ilgili tabirlerdir. Fal ile ilgili yazılan ihtilacnâme, kıyafetnâme, kehanetnâme, tefe'ülnâme, yıldıznâme ve hurşîdnâme gibi adlarla anılan eserlere genel olarak falnâme denilmiştir. Bunların bir kısmı manzum, bir kısmı ise mensur olarak kaleme alınmıştır.³⁸ Ayrıca *İskendernâme*'nin bazı bölümlerinde³⁹ feleklerden, gezegenlerden, yıldızlardan, güneşten, aydan bahsedilir ve bunların özellikleri, kaç yılda devrettikleri, nerede bulundukları, uğurlu ya da uğursuz oluşları, büyüklükleri, uzaklık yakınlık gibi durumları anlatılır. Beyti okurken eserdeki bu bölümleri de dikkate almak gerekir. Buradan hareketle mısradan "Yıldız falından, hurşîdnâmeden bahsettim, böyle bir eser yazdım." anlamı çıkarılabilir. Diğer taraftan "Güneş ve yıldız gibi bir eser yazdım." anlamını vermek de mümkündür. İkinci mısradaki "ahzer

³⁷ "Yıldız falı (horoscopy) insanın doğduğu günü dikkate alarak o günkü göğün durumu, yıldızların konumu ve insan üzerindeki etkilerinden hareketle onun kaderi hakkında yorum yapma işidir." (Mehmet Aydın, "Fal", *DİA*, 12, İstanbul 1995, s. 135.). Manzum ve mensur olarak yazılabilen Hurşîdnâme ise kura falları içinde değerlendirilen bir tür faldır. "Kitâb-ı Fâl (İstanbul 1273) adını taşıyan matbu bir Hurşîdnâme'de tefe'ül için köşeleri üzerine ha, re, şın, yâ, dal (hurşîd) harfleri yazılı bir zar kullanılacağı, üste gelen harfin delâlet ettiği yıldızın ifade ettiği anlam için o yıldızla ilgili beyitlere bakılması gerektiği, tekrar atılacak kurada gelen harfin ait olduğu kuşlar için nazmedilmiş beyitlere, oradan hayvanlara, oradan da peygamberlere ulaşılacağı anlatılmaktadır. Falın sonucu ise her peygamberin adının altında yazılmıştır." (Mustafa Uzun, "Falnâme", *DİA*, 12, İstanbul 1995, s. 143).

³⁸ Azize Uygun, *El Fah*, Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2005, s. 9.

³⁹ Ahmed-i Rıdvân, *a.g.e.*, vr. 108a-117b, 218a-221a ve Hayâtî nüshası, 87a-89a, 111a-112a.

"(احذر)" tarih kelimesidir. Bu hâliyle kelimenin ebced değeri 909'dur. Ancak kelime çok ve boş konuşma, gevezelik etmeyle ilişkili olarak "ahzer (اهذر)"⁴⁰ şeklinde yazılırsa ebced karşılığı 906 olur ve eserin yazılış yılıyla aynı yıla denk gelir. Beytin anlamı da "Yıldız falından, hurşidnameden bahsettim, böyle bir eser yazdım / Güneş ve yıldız gibi bir eser yazdım, şüphesiz boş şeyler söyleyerek (tevazuyla) tarih düştüm." olarak verilebilir. Ahmed-i Rıdvân bu tarih beytinden önce İskender'le Gülşah arasındaki aşkı anlatmış, onları Yusuf ve Zeliha'ya benzetmiş, sonra da Mecnun ve Ferhad bu hikâyeyi okusalar bunu heykel diye takınırlar, bundan ders alırlar demiştir. Beyitte bu mısralarla birlikte yukarıda verilen anlamın ardında bir tevazu, aynı zamanda bir övünme söz konusudur. Yine "ahter" ve "ahzer" etrafında şairin bir kelime oyununa yöneldiği de söylenebilir.

Diğer taraftan Ahmed-i Rıdvân, eserin yazılış tarihini verdiği iki beyti takip eden diğer beyitte, İskender'den bu yana tam olarak 1800 yıl geçtiğini ifade etmiştir. Tarihen MÖ 356-323 yılları arasında yaşadığı bilinen İskender'in ölüm yılı esas alınır ve eserin yazılışı da MS 1500 olarak düşünülürse bu rakam 1823 yıl olur ki bu durumda tarihte 23 yıllık bir fazlalık oluşur. Eserin yazıldığı yıl konusunda bu şekilde büyük bir sapma olamayacağına göre, bunu o dönemde İskender'in ölüm yılının MÖ 300 olarak bilindiği şeklinde yorumlamak ya da her ne kadar "ne fazla ne eksik" dese de Rıdvân'ın kabaca bir hesaplama bu tarihi verdiğini düşünmek gerekir.

S o n u ç

Ahmed-i Rıdvân'ın *İskendernâme*'si üzerinde daha önce yapılan çalışmalarda, eserde geçen 904 ve 909 yıllarının neyi karşıladığı, eserin yazılış yılı olup olamayacağı tartışılmış ve araştırmacılardan biri 906 yılını, ikisi ise 904 yılını kabul etmiştir. Eserin yazım yılının belirlenmesinde bizim tezimiz müstensihin kelimeleri yazarken dikkatsiz davrandığı, bu sebeple tarihlerde tutarsızlıkların olduğu temeline dayandırılmıştır. Eserdeki birçok imla özelliği de bu düşüncüyü doğrular niteliktedir. Diğer taraftan Hayâtî nüshasında bu beyitlerin olmayışı yılın belirlenmesini zorlaştırmıştır. Bizim yaptığımız bu çalışma sonucunda, 904 yılını veren tarih mısrasındaki "şoñra (صكره)" kelimesinin (صوكرا) şeklinde yazılmasıyla 906 yılının

⁴⁰ Edward William Lane, *Arabic-English Lexicon*, London 1863, s. 2888.

eserin telif yılı olduğu tespit edilmiştir. Şairin bizzat katıldığı Moton ve Koron fetihleri de bu düşünceyi destekler mahiyettedir. Diğer taraftan eserde geçen 909 yılını veren "ahzır (احذر)" kelimesinin de "ahzır (اهذر)" şeklinde yazılmasıyla neyi karşıladığı anlaşılamayan bu yıl da düzeltilmiş ve 906 yılına ulaşılarak ikilik ortadan kaldırılmıştır. *İskendernâme*, Ahmed-i Rıdvân'ın yazdığı ilk mesnevisidir ve bu durumda bütün mesneviler Moton ve Koron'un fethinden, yani 906'dan sonra yazılmıştır. Buradan hareketle, müellifin okuyup yazmaya, edebî faaliyetlere söz konusu fetihten sonra daha fazla vakit ayırdığı, hız verdiği söylenebilir.

"An Addition to the Compilation Year Debates:

WHEN WAS AHMED-I RIDVAN'S İSKENDERNÂME WRITTEN?"

Abstract

For studies especially focused on texts it is a common problem to determine when the work was compiled. Compilation times of some of the classical works are not known. While some of these dates can be derived from the work itself some of them can be found out by analyzing other works written in and around same times. Nevertheless, this information can be either inconsistent or misleading. In this study as an example of this problem we are going to focus on the compilation date of Ahmed-i Rıdvân's work called İskendernâme. While discussing the topic of when the İskendernâme was written, firstly, the information given by previous works about compilation time will be analyzed. Then taking into account both historical events and the dates given by the author himself in his work, a conclusion will be reached..

Keywords

Ahmed-i Rıdvân, İskendernâme, literal work, author, compilation year..